

RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

Gyík kerítés előtt

*

Három béka vízparton

Franz Michael Siegmund Purgua
(1677/78-1754) modora

Készítette: Verba Erika

2012

RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

A restaurálandó tárgyak adatai:

Szerző:

Franz Michael Siegmund Purgua (Bécs, 1677/78 – 1754) modora;

„A két kis képet hagyományosan a Bécsben tevékenykedő Hamiltonok körébe utalták. A Németalföldről származó népes művészcsalád tagjai állatképeket, vadászjeleneteket, elejtett vadakat, lovakat festettek. E sajátos és keresett műfajokban számos követőjük is volt, a pannonhalmi ábrázolások esetleg a linzi állat- és csendéletfestő Purgau család körében keletkeztek. Leginkább F. M. S. Purgaura gondolhatunk, akinek egy-egy hasonló, jelzett béka- illetve gyikábrázolása a grazi Joanneum képtárában található...”¹

A művek:

1. Gyík kerítés előtt

Mérete: 20,2x13,8 cm; (MSIII: 20x26 cm)

Anyaga: olaj, fa;

Leltári számok (kb. időrend szerint): 16 / 55.54 / 128 / 115

2. Három béka vízparton

Mérete: 20x13,8 cm; (MSIII: 20x26 cm)

Anyaga: olaj, fa,

Leltári számok (kb. időrend szerint): 15 / 55.55 / 129 / 116

(Tartozékuk: díszkeret, a helyszínen maradt)

Tulajdonos, őrzési helyük:

Pannonhalmi Főapátság Gyűjteménye

Restaurálás helye és ideje:

Budapest, VII.k, Izabella u. 36-38.

2012.02.24. – 03.19.

Restaurátor: Verba Erika

A restaurálás indoklása

A Főapátsági Gyűjtemény két festménye beválogatásra került a 'Van egy kert – Útikalauz monostori kertekhez' című pannonhalmi időszaki kiállítás bemutatni kívánt anyagába. A megfelelő szemléltetéshez, ill. élmény nyújtásához - az erősen besötétedett, elváltozott lakkréteg eltávolítása érdekében -, szükségessé vált a képek restaurálása. A restaurálás, a kiállítás kurátora, Szilágyi Klára felkérésére történt.

¹ Mons Sacer 996-1996, Pannonhalma 1000 éve III., A Főapátság gyűjteményei, Pannonhalma, 1996, 113-114. o. (A.83-84.) /utalás később: MSIII

A műtárgyak leírása átvételkor, állapotfelmérés

1. Gyík kerítés előtt

A kis fatábla hosszának kb. háromnegyed részét tölti ki a fűcsomón figyelmesen álldogáló, mintás hátú gyík. Jobb irányba halad, farka magasan felkunkorodik. Környezetével együtt naturalisztikus előadású, megfestésében pasztózus, lazúros részek is váltják egymást. A gyíkot kék, zöld, okker, barnás árnyalatokkal, és hátán feketével pettyezetett duplasoros mintázattal festették meg. A gyíkokcska előtt növényzettel benőtt kövek láthatók, egy-két növény, fűszál kiemelkedik a többi közül. A háttérben, jobb felől, a gyík derekáig, egy keresztléccsel megerősített öreg kerítés végét látjuk (okker, barna színek). Oldalán, tetején bokorszerűen bukkan elő a könnyeden felfestett növényzet. A háttér bal harmada lényegében homogén, világosabb, rózsaszínes okker színű, a kép bal alsó sarkához hasonlóan.

Az uralkodó sárgásbarna tónus a besötétedett, előregedett lakk következménye. A díszkeret fedésében épebb, sorvadásmentesebb maradt a festék (domborúbb), ill. élénk, tisztább szín mutatkozik. Az árnyalat azonban itt is elváltozhatott, míg a napszitta szürke háttér elvékonyodott, kifakult, a keret alatti rész várhatóan besötétedett.

A hátulról vásznazott fa hordozó (összesen 1 cm vastag) és a festékréteg általános állapota stabil. Kisebb karcolás nyomai a gyík dereka felett láthatók, enyhébb kopásnyomok a fűvön érzékelhetők (pl. többszöri áttörlés miatt). Jellegzetes a festékbe több helyen beleragadt ecsetszőr.

A festmény bal alsó része külön figyelmet érdemel, itt kb. 1 mm-es vágott szélű festékleválás látható. Megvizsgálva, a kép két oldalán bekarcolás és fűrészelés nyomai figyelhetők meg. A levált részen egy korábbi festés rétege bukkan elő, a felső kép széle a vágás következtében pattant le.

A festékréteg állapota több helyen zsugorodott, ráncolt. Ez többek közt eredhet a korábbi festékrétegre felvitt másodlagos felhasználásból, melyre a hátoldal három oldalról körbevágott vászon-megerősítése ugyancsak utal. Zsugorodás a lakkrétegen is észlelhető, mely inkább fény- és hőhatás következménye, fénytörése változó (baloldalon megfutott nedvesedés nyoma tapasztalható), eltávolítása egyértelműen szükségessé vált.

Egy alsó festékréteg jelenléte lehetséges, kiterjedése azonban bizonytalan, értékelhetősége kérdéses, a festmény megjelenésében nem érzékelhető, annak korabeli felülete lényegében sértetlen, feltárása így nem merül fel. (Elképzelhető az is, hogy mindössze a kép széle mentén húzódik be egy alsó réteg a festmény alá.)

A fő felületen tehát csak kisebb kopások, karcolások igényelnek finom retust. A festmény látványában a keret takarásánál (5-6 mm) jelentkező szín- és fénytörésbeli elváltozás hat zavaróan. Az egységessé tételben a képfelület megjelenése az irányadó.

A festmény hátoldalán durva zsákvászon-megerősítés (~1 mm) található, a tábla bal felén szélesebb sáv szabadon hagyásával, mely sáv csak ragasztóanyagmaradékot tartalmaz (kleiszter, esetleg enyv). A vászon a tábla két oldalán és felül 'élbe vágott' a tábla szélével, alul azonban valószínűleg a vászon eredeti szélezése látható. A tábla oldalait megfigyelve csak itt alul található elszórt festéknyomok (zöld), a rövid oldalak 'tiszták', egyértelmű a célzott fűrészelés. Emellett mégis úgy érzékelhető, hogy a festék egész finoman rágömbölyödik a szélekre mindegyik oldalon. Eszerint valószínűbb, hogy jelen festmény a lefűrészelés után készült, a sarka pedig egy utólagos igazító kísérlet miatt sérülhetett.

Ezt támaszthatja alá az is, hogy a festékleválás sarkánál, hátul, mm-es, elkeskenyedő, kis ékbetoldást helyeztek a vászon és a tábla közé, annak érdekében, hogy kiegyensúlyozzák a szűkülő táblavastagságot ill. vetemedést. (A tábla feltehetően épp azzal a 2 mm-rel nagyobb a párdarabjánál, melyet végül sem a bal, sem a jobb oldalon nem vettek le, csak a szándék nyoma látszik.)

2. Három béka vízparton

A kompozícióban a három béka a képmező bal oldali két harmadában foglal helyet. Varangyos békákról beszélhetünk (sávosan rendezett fekete pettyekkel), hasonlóan természethűségre törekvő megfogalmazásban, mint a gyík esetében. Sekély vízben állnak, ketten szembe helyezkednek egymással, miközben tekintetük a nézőre irányul. A harmadik béka feje alulnézetből látható a középmezőbe helyezett béka mögött. A szélső béka egészen kiszorul a festmény széléig, annyira, hogy szemből felmerül, ebből a fatáblából is levághattak. Azonban a tábla 'recés' széle ellenére a lecsorgott festés sértetlen oldalt. A kép előterében, a fodrozódó vízben kavicsok, két oldalt egy-egy nagyobb sás csomó található. A háttérben bal felől sás, felül lombággal; jobb felől sziklák növényzettel, középtájon egy letört kopasz ág látható. A festmény jobb harmada erősen árnyékos, sötét tónusú. A domináns színek okker, barna árnyalatok, feketével. A békákon visszafogottan zöld, ill. rózsaszín is feltűnik. Lazúros, pasztózus részek egyaránt megfigyelhetők. Kopottas megjelenés a sáson, festékszugorodás a sötétebb részeken fordul elő.

A fatábla (vastagsága: 6 mm) és festékréteg megtartása stabil.

A lakkréteg elpiszkolódott, besötétedett, foltokban opálosodott; a felületi szennyeződés a keret mentén jobban megtapadt.

A kép a fenti darab párjának tekinthető, de vékonyabb táblára készült, a festmény nem utólag méretezett, a hátoldalon nincs vásznazás. A fenti kép méretét ehhez igazíthatták hozzá, mely valamivel nagyobbra sikerült. A tábla másodlagos hasznosítása azonban ebben az esetben sem zárható ki, miután a hátoldal számos festéknyommal tarkított.

A festékréteg/fa finom 'szálkás repedezettsége' adja a felület általánosan szórt opálosságát, mely a keret alatti védett részen alig jelentkezik. Az eltérés a fenti festmény esetében is érzékelhető, de ez esetben a sötét árnyalatok miatt jobban megfigyelhető. Az itt mutatkozó szín- és fénytörésbeli különbségeket ez esetben is a képfelület megjelenéséhez javasolt közelíteni. Jelentősebb retus- ill. lakk-korrekciónak a sás háttér igényelhet.

A festményeken nyomon követhető a keretek utólagos aranyozása, ezeket a megfelelő módon el kell távolítani.

A feltárást követően a festmények tényleges állapota megfelelt a fent leírtaknak.

Restaurálási terv

1. Átvételi állapot rögzítése

2. Tisztítóablakok nyitása a széleken (formakövető eljárás előtérben tartása)

3. Tisztítás:

a) képfelület tisztítása: a lakkréteg, szennyeződések eltávolítása vegyszeres, ill. mechanikus úton

b) szélek, hátoldal tisztítása: a lakkréteg, ill. az általános szennyeződés eltávolítása vegyszeres, ill. mechanikus úton,

Alapvető szempont: a sajátosságok (egyedi megoldások, festék- ill. eszköznyomok stb.) megőrzése, melyek segíthetik a további kutatásokat (pl. lehetséges maradjon az elfűrészelt táblarészek illesztése)

4. Tömítésre vonatkozóan

- az 1. tárgy esetében ajánlott az alsó festékréteg láthatóságának, vizsgálhatóságának megőrzése

5. Lakkozás (1:1 arányú Dammárgyanta - Paraloid B67)

6. Beilleszkedő olajgyanta-retus

7. Lakkozás

A restaurálás menete

A restaurálás folyamata a restaurálási terv szerint alakult.

Tisztítás

A szennyeződések és a lakk eltávolítása denaturált szesz és aceton többszöri oldásával, ill. lakkbenzin áttörléssel (felület, szélek) történt. Mechanikus tisztítást (szike) az aranyozás maradék nyomainak eltávolítása és a hátoldal portalanítása (ecset) igényelt.

A tisztítás után a színhatás a varakozásnak megfelelően világosabb, hűvösebb tónusú lett (a szürkés sárgászöld fű pl. kékesre változott).

Esztétikai helyreállítás - retus

A beilleszkedő olajgyanta-retus a lakkozásnak megfelelő gyantakeveréssel (1:1 arányú Dammárgyanta - Paraloid B67) készült lakkbenzinnel hígítva. Utólakkozó 'retus' a mattulás mértékéhez alkalmazkodva több helyen történt, kiemelten a békák mögötti sás felületén. A kisebb karcokon, kopásokon (pl. fűcsomó, a gyík mögött felfénylő kerítésrész, a kifakult, elvékonyodott szürkés rózsaszín háttér) kívül az esztétikai helyreállítás látványosabban a keret alatti területet érintette, mely beillesztve egységessé vált a képfelület megjelenésével.

KÉPEK

Három béka vízparton, szín- és hátoldal, átvételi állapot

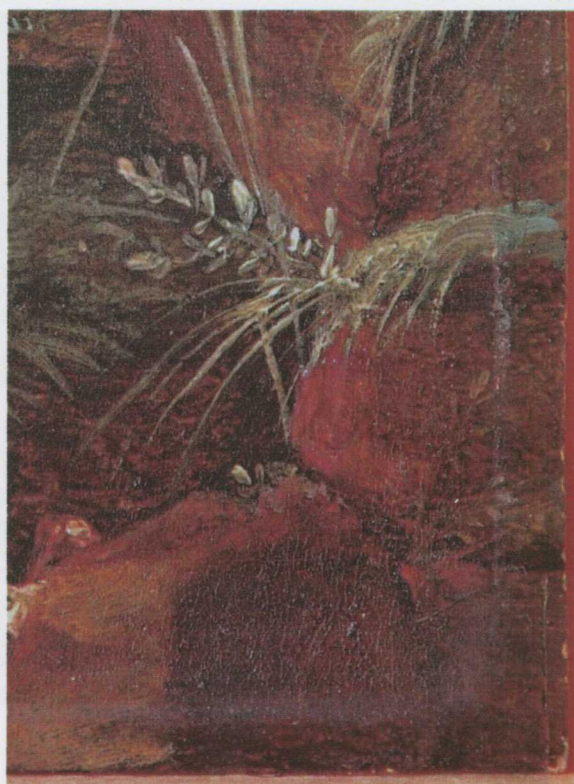
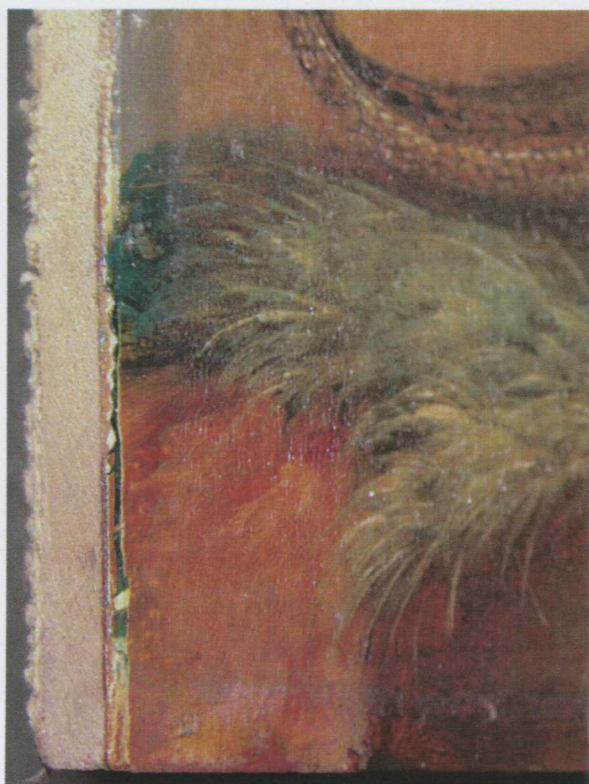

Három béka vízparton, szín- és hátoldal, átvételi állapot

Gyík kerítés előtt; Változó fénytörésű lakk (valószínűleg megfutott nedvesedés nyoma).
A díszkeret fedésében sorvadásmentes maradt a festék (domborúbb, élénkebb színű).

Gyík kerítés előtt; - Bal sarokban: a láthatóvá vált alsó réteg a fűrészelés nyomaival
- Jobb sarok:, bevágás és fűrészelés nyomai

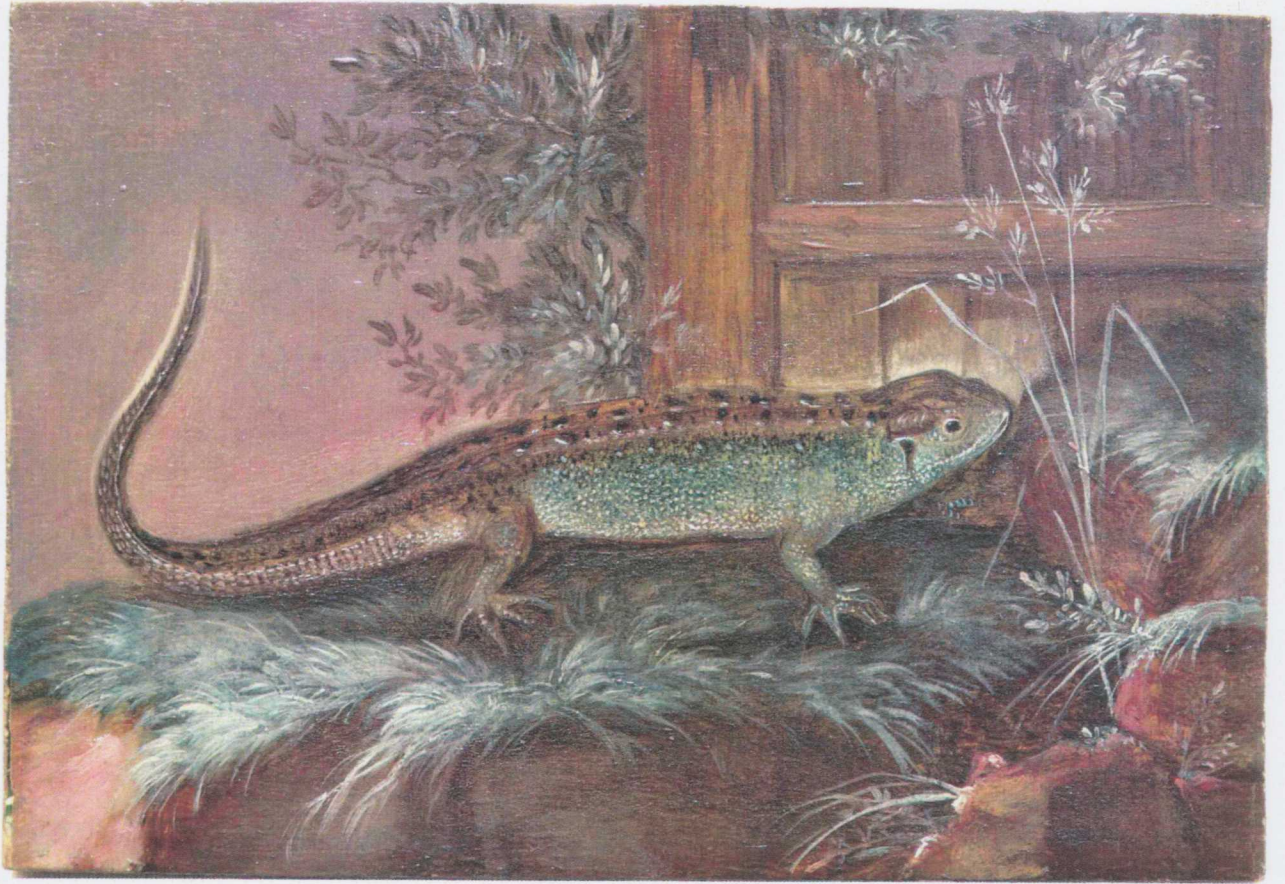

Tisztítás közben ('félbe tisztított' állapot)

Tisztított állapot

Kész állapot